

Mededelingen van het Bosschap

NOODTOESTAND IN DE NEDERLANDSE BOSBOUW

I. Inleiding.

Op 29 januari 1964 beraadde het bestuur van het Bosschap zich in een openbare vergadering over de noodtoestand in de bosbouw. Dit geschiedde aan de hand van voorstellen, die waren ingediend door de commissie ad hoc ter bestudering van het rapport van prof. Becking. Het bestuur ging akkoord met deze voorstellen en besloot bij de Ministers van Landbouw en Visserij, van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en van Financiën aan te dringen op:

- a. toekenning van een jaarlijkse bijdrage van f 60 per ha aan bezitters van bos, dat bij het Bosschap is geregistreerd en opengesteld voor het publiek;
- b. toekenning op ruime schaal van renteloze kredieten ingevolge artikel 9 van de Boswet als tegemoetkoming in de hoge kosten van herbeplanting, waarbij de looptijd van deze kredieten gelijk zou moeten worden gesteld aan de omloop van het ingeplante bos.

Voorts werd besloten een afschrift van de brief waarin bovengenoemde verlangens zijn vervat met de bijlagen te zenden aan de leden van de Tweede Kamer van de Staten Generaal.

Teneinde de Nederlandse bosbouwwereld volledig te informeren omtrent deze zeer belangrijke aangelegenheid zijn hierna afgedrukt:

- A. de brief aan de bewindslieden;
- B. de bij de brief aan de bewindslieden behorende „Nota inzake de jongste ontwikkeling in de Nederlandse bosbouw”;
- C. een kort verslag van de beraadslagingen in het bestuur betreffende de noodtoestand in de bosbouw.

A. DE BRIEF AAN DE BEWINDSLIEDEN INZAKE BIJDRAGE REGLING BOSBOUW

's-Gravenhage, 29 januari 1964.

Aan de Ministers van Landbouw en Visserij,
O. K. en W. en Financiën.

Gaarne vragen wij de aandacht van Uwe Excellentie voor de ontwikkeling in de bosbouw. Deze baarde reeds vele jaren geleden zorgen, hetgeen in 1928 leidde tot de totstandkoming van de Natuurschoonwet, die toekenning van enige fiscale faciliteiten mogelijk maakte. De regeling kwam tot stand

nadat de Koninklijke Nederlandse Toeristenbond A.N.W.B. en de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland de aandacht hadden gevestigd op de moeilijke positie, waarin vele landgoederen verkeerden. Aangezien de op grond van de Natuurschoonwet 1928 toegekende faciliteiten ten aanzien van de onder die wet gerangschikte landgoederen in de loop der jaren tengevolge van de zich snel wijzigende omstandigheden veel van hun oorspronkelijke inhoud verloren, vestigden beide organisaties in 1961 opnieuw de aandacht van de regering op de geruzen moeilijkheden en drongen aan op verdergaande fiscale faciliteiten in het kader van de Natuurschoonwet. Voorts wendde het Bosschap zich terzake van de wetsontwerpen Inkomsten-, Vermogens- en Vennootschapsbelasting op 8 februari 1962 met een request tot de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, ten einde aan te dringen op tegemoetkomingen op het gebied van deze belastingen en van de successiebelasting.

De economische positie van de bosbouw onderging sedertdien evenwel een verdere verslechtering, tengevolge van de toen opnieuw ingezette daling van de houtprijzen bij stijgende kosten. Bij kosten valt niet slechts te denken aan loon-, beheers-, onderhouds-, herbepantings- en toezichtskosten, doch evenzeer aan zakelijke lasten als grondbelasting, waterschapslasten, baatbelastingen e.d. Ondanks de belangrijke resultaten, die reeds zijn bereikt met rationalisatie en mechanisatie kan deze kostenstijging slechts gedeeltelijk worden opgevangen.

De steeds groter wordende aantallen recreatie-zoekenden in het bos leiden ertoe, dat belangrijke kosten moeten worden gemaakt voor bewaking, bosbescherming en -verzorging.

De Nederlandse Vereniging van Boseigenaren vond in de slechte ontwikkeling in de bosbouw aanleiding prof. dr J. H. Becking te verzoeken een onderzoek in te stellen naar de winstgevendheid van een aantal economisch verantwoorde en goed geleide particuliere bosbedrijven. Deze cijfermatige benadering van de toestand in de bosbouw leidde tot de conclusie, dat de onderzochte bosbedrijven in de jaren 1958/1962 nauwelijks een positief bedrijfsresultaat opleverden. Hierbij dient nog te worden opgemerkt, dat bij de berekening van het bedrijfsresultaat de rente over het in de grond geïnvesteerde kapitaal buiten beschouwing is gelaten, terwijl voorts geen rekening is gehouden met de directe belastingen.

Een exemplaar van het rapport van prof. Becking gaat hierbij.

Aan de economische toestand van de bosbouw in het algemeen en aan dit rapport in het bijzonder werd aandacht besteed tijdens de algemene ledenvergadering van de Nederlandse Vereniging van Boseigenaren op 13 juni 1963. Het aldaar besprokene werd gepubliceerd in het Nederlands Bosbouw Tijdschrift van augustus 1963, dat te Uwer oriëntatie hierbij gaat. In dit nummer werd tevens een artikel opgenomen van de hand van ir J. Th. Overbeek, inspecteur bij het Staatsbosbeheer, waarin de resultaten van enige boswachterijen van het Staatsbosbeheer afzonderlijk zijn vermeld. Uit die gegevens blijkt, dat de situatie in de overheidssector niet gunstiger is dan in de particuliere. Opneming van deze gegevens in genoemd tijdschrift vond plaats, omdat prof. Becking in zijn rapport een vergelijking maakt tussen het gemiddelde resultaat van de door hem onderzochte particuliere bosbedrijven en het Staatsbosbeheer (Domeinbeheer) als totaliteit.

In de periode volgend op die, waarover het onderzoek van prof. Becking

zich uitstrekt, traden opnieuw kostenstijgingen op bij in het gunstigste geval gelijkblijvende opbrengsten, zodat het beeld, dat het rapport geeft, geflatteerd is. Een nadere analyse van de jongste ontwikkelingen is vervat in bijgaande nota van het Bosschap, waarin ook de sterke loonstijging van 1964 ter sprake wordt gebracht. Het behoeft geen betoog, dat de in deze nota gesignaleerde gang van zaken ernstige gevolgen zal hebben ten aanzien van de continuïteit van de particuliere bosbedrijven. Ook de liquiditeitspositie baart zorgen.

Het Bosschap meent, dat de ontstane situatie zo ernstig is geworden, dat maatregelen van overheidswege ten behoeve van de bosbouw niet meer achterwege kunnen blijven.

De maatregelen zouden dienen te bestaan uit:

1e Toekenning van een jaarlijkse bijdrage van f 60 per ha. Deze bijdrage zou toegekend dienen te worden aan eigenaren van bossen, die bij het Bosschap zijn geregistreerd en die zijn opengesteld onder door de Minister te stellen voorwaarden. Deze bijdrage moet worden gezien als een tegemoetkoming aan de bosbezitter voor de opofferingen welke hij zich getroost en voor de belangrijke dienst, welke hij aan de gemeenschap verleent door de instandhouding van zijn bossen en de openstelling daarvan.

In het verleden kon zelfs bij openstelling voor het publiek nog een — zij het gering — positief bedrijfsresultaat worden gerealiseerd. Thans is de situatie echter geheel gewijzigd, daar het aantal recreatie-zoekenden voortdurend toeneemt en de bedrijfsresultaten tot nul zijn gereduceerd of in een verlies zijn overgegaan. Een bijdrage op grond van de openstelling is dan ook zeker gerechtvaardigd. In dit verband is voorts nog van belang, dat de mogelijkheden voor het bosbedrijf om uit de recreatie inkomsten te verwerven van geen betekenis zijn. In de bij deze brief gevoegde nota wordt hierop nader ingegaan.

2e Het op ruime schaal toekennen van renteloze kredieten ingevolge artikel 9 van de Boswet als tegemoetkoming in de hoge kosten van herbepplanting. De looptijd van kredieten ex art. 9 zou gelijk moeten worden gesteld aan de omloop van het ingeplante bos.

Het Bosschap is er bij de formulering van de hierboven bepleite maatregelen van uitgegaan, dat ook de faciliteiten met betrekking tot de Inkomsten-, Vermogens- en Vennootschapsbelasting alsmede de Successiebelasting, gevraagd in het request van 8 februari 1962 zullen worden toegekend, aangezien nu reeds verliezen worden geleden, zonder dat enige directe belasting is ingecalculeerd. Slechts indien zowel de thans bepleite maatregelen ter leniging van de acute nood als de gevraagde belastingfaciliteiten zullen worden gerealiseerd, zal een verlichting van de financiële moeilijkheden van de bosbouw mogen worden verwacht.

Het Bosschap meent er met klem bij Uwe Excellentie op te moeten aandringen, dat de hierboven bepleite maatregelen door de overheid op korte termijn worden getroffen. Bij gebreke daarvan moet worden gevreesd, dat bosbedrijven worden geliquideerd, hetgeen zal leiden tot een verdergaande versnippering en wilde speculatie, waardoor deze bossen voor de recreatie verloren gaan. Aankoop door de overheid — zo dit al mogelijk zou zijn — zou investering van belangrijke bedragen met zich brengen, waarbij alleen al de rente over de aldus per ha geïnvesteerde bedragen de voorgestelde bij-

drage per ha enige malen zou overtreffen. Tenslotte zou de, uit het particulier beheer voortgevloeide, zo aantrekkelijke verscheidenheid van de Nederlandse bossen voor een deel teloor gaan.

Met verschuldigde hoogachting,

het Bosschap
de voorzitter,
D. A. W. van Tets van Goudriaan.

de secretaris,
S. J. Halbertsma.

B. NOTA INZAKE DE JONGSTE ONTWIKKELING IN DE NEDERLANDSE BOSBOUW

I. Inleiding

Het rapport van prof. Becking inzake de winstgevendheid van een aantal bosbedrijven gedurende de jaren 1958/1962 illustreert duidelijk, dat de economische positie van de bosbouw gedurende die periode niet rooskleurig was. Aangezien het rapport slechts gemiddelden geeft over een vijfjarige periode en geen jaarcijfers vermeld verschaft het geen inzicht in de richting, waarin de economische ontwikkeling tendeert. Het grote belang van het rapport ligt in de cijfermatige benadering van de feitelijke toestand. Het geeft een bevestiging van het algemene gevoelen, dat de laatste jaren in de bosbouw heerst, namelijk dat de situatie grote zorgen baart.

Reeds is erop gewezen, dat het rapport geen inzicht verschaft in de richting, waarin de ontwikkeling gaat. Dit is een nadeel, dat kan worden onderzocht door:

1. onderzoek naar de bedrijfsresultaten per jaar over een aantal jaren;
2. analyse van de factoren, die de bedrijfsresultaten bepalen.

Op beide punten wordt in het volgende nader ingegaan.

II. Onderzoek naar de bedrijfsresultaten per jaar over een aantal jaren

Instelling van een dergelijk onderzoek voor alle door prof. Becking onderzochte bedrijven, zou een zeer tijdrovende aangelegenheid zijn, terwijl de meest recente gegevens zeker niet op korte termijn zouden kunnen worden verkregen.

De ernst van de situatie in de bosbouw, die optreden op korte termijn gebod, heeft het Bosschap derhalve doen besluiten de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij te verzoeken een onderzoek naar de bedrijfsresultaten per jaar in te stellen bij het bosbedrijf „De Utrecht”, dat ook door prof. Becking in zijn onderzoek werd betrokken. De keuze is doelbewust op „De Utrecht” gevallen, omdat dit bosbedrijf bedrijfstechnisch gezien de normale toestand benadert en in zekere mate representatief geacht kan worden voor de acht onderzochte bosbedrijven. Het Bosschap prijst zich gelukkig, dat de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij de gevraagde medewerking heeft willen verlenen. De resultaten van het onderzoek naar de bedrijfsresultaten per jaar over de jaren 1961/1962 en 1962/1963 (boek-

jaar 1 september tot en met 31 augustus) zijn opgenomen in de bij deze nota gevoegde bijlage (zie bladzijden 130 en 131).

Opgemerkt zij, dat de resultaten volledig vergelijkbaar zijn met de resultaten die prof. Becking in zijn rapport vond, omdat zij alle op de wijze als door die prof. Becking gevolgd, zijn berekend. Dit betekent tevens dat het bedrijfsresultaat is vastgesteld zonder de rente over het in de grond geïnvesteerde kapitaal in rekening te brengen.

De resultaten van het onderzoek wijzen duidelijk uit, dat de economische positie van de bosbouw gedurende de laatste jaren van jaar op jaar is verslechterd. Indien men hierbij nog bedenkt, dat het hier een goed geleid bosbedrijf betreft, dan wordt duidelijk, dat de situatie van de gemiddelde bosbedrijven in Nederland ongunstiger zal zijn. De conclusie, waartoe de ingestelde onderzoeken leiden, moet helaas dan ook zijn, dat de Nederlandse bosbouw een bedrijfstak is, waarin met verlies wordt gewerkt, hetgeen belangrijke repercussies heeft ten aanzien van de continuïteit en de liquiditeitspositie van de particuliere bosbedrijven. Voorts kan uit het onderzoek tot de bedrijfsvoering worden opgemerkt, dat alle aanwezige vrijheid van handelen ten aanzien van de vellingsmassa verloren gaat. De maximaal toelaatbare eindkap zal — slechte houtprijzen ten spijt — moeten worden geveld, om de exploitatie-rekening zoveel mogelijk te doen sluiten.

III. Analyse van de factoren, die de bedrijfsresultaten bepalen.

Aansluitend aan de door prof. Becking gevolgde methode ter berekening van het bedrijfsresultaat, zijn de factoren die de bedrijfsresultaten bepalen, gesplitst naar factoren, die van invloed zijn op de baten en factoren, die van invloed zijn op de lasten.

a. Factoren van invloed op de baten

1. houtprijzen

De prijs van inlands hout wordt in eerste instantie bepaald door de prijs van hout van vergelijkbare kwaliteit op de internationale markt. De bosbouwer ervaart de prijs dan ook als een gegeven, dat door hem niet kan worden beïnvloed.

De ontwikkeling van de prijs op de wereldmarkt werd sedert 1957 gekenmerkt door een daling, hoewel zo nu en dan ook lichte stijgingen optraden. Aangezien de prijsdalingen de prijsstijgingen verre overtroffen, bewegen de prijzen zich momenteel op een lager niveau dan in 1957.

Aan het einde van 1963 waren er enige aanwijzingen, die de verwachting van een geringe prijsstijging op de internationale markt wettigen. Voor Russisch en Fins hout, levering 1964 werden namelijk enigszins hogere prijzen gecontracteerd dan in de voorgaande periode. Een belangrijke prijsstijging mag echter op grond van genoemde indicaties niet worden verwacht. Indien in 1964 inderdaad al een lichte prijsstijging zou optreden, dan zal de Nederlandse bosbouw daarvan nauwelijks of niet profiteren, aangezien de gestegen kosten bij de tussenhandel deze verhoging geheel, of vrijwel geheel, zullen absorberen, zoals zulks in 1963 het geval was met de verhoging van de mijnhoutprijs.

De ontwikkeling van de houtprijzen is derhalve zodanig, dat de opbrengsten in het gunstigste geval gelijk zullen blijven.

2. de houtopbrengst per ha en de bijgroei

De houtopbrengst per ha en de bijgroei zijn in belangrijke mate afhankelijk van de aangeplante houtsoort en de bodemgesteldheid, die op zijn beurt de keuze van de te planten soorten beperkt. Met name de laatste jaren werden snelgroeiende exoten c.q. geselecteerd inheems materiaal aangeplant, waarvan in de verre toekomst een opbrengstvermeerderende invloed kan uitgaan, terwijl tevens de jaarlijkse bijgroei kan toenemen. Met opzet wordt hier steeds gesproken van „kan” omdat omtrent de resultaten — nog in belangrijke mate — onzekerheid bestaat. Tijdens de strenge winter 1962/1963 trad bij de snelgroeiende soorten namelijk zeer veel vorstschade op, terwijl ook de droogte van de zomer 1959 niet zonder gevolgen bleef.

Naast de klimatologische factoren speelt de bodemgesteldheid een belangrijke rol. De meerwaardige boomsoorten vragen doorgaans betere gronden en deze zijn in Nederland, voorzover het bosgronden betreft, schaars.

In dit verband dient er ook op te worden gewezen, dat de recreatieve functie, die het bos heeft, met zich mede brengt, dat ook minder snelgroeiende houtsoorten zullen moeten worden geteeld, waardoor het in het voorgaande genoemde gunstige effect der snelgroeiende soorten weer wordt verkleind.

Resumerende kan men stellen, dat de teelt van meerwaardige en meerproducerende houtsoorten op zeer lange termijn mogelijk een gunstige invloed kan hebben op de houtopbrengst per ha, terwijl op korte termijn een enigszins grotere bijgroei tot de mogelijkheden behoort. Tenslotte is het de vraag of de financiering van één en ander mogelijk zal zijn, indien de liquiditeitspositie zeer krap is.

3. opbrengsten uit recreatieve voorzieningen

Uit het feit, dat deze opbrengsten hier worden genoemd, mag niet worden afgeleid, dat zij als opbrengsten uit het bosbedrijf mogen worden beschouwd. Duidelijk zij gesteld, dat het bos door daarin getroffen recreatieve voorzieningen, geen grotere opbrengst geeft. Het tegendeel is eerder het geval. De financiële mogelijkheden van recreatieve voorzieningen zijn nl. beperkt, omdat:

a. het betrekken van bossen in de recreatieve sfeer een kostenverhogende invloed uitoefent ten aanzien van toezicht, brandgevaar, wegenonderhoud e.d.;

b. het treffen van recreatieve voorzieningen belangrijke investeringen vergt, waardoor de inkomsten, die uiteindelijk uit dergelijke voorzieningen boven een normaal te achten rendement over het geïnvesteerde kapitaal zouden worden verkregen en ten behoeve van de bosbouw zouden kunnen worden aangewend, zeer gering zullen zijn.

Bovendien is de mogelijkheid tot het treffen van recreatieve voorzieningen beperkt, omdat:

a. bos ingevolge de Boswet, bos moet blijven, hetgeen met zich mede brengt, dat het bos als zodanig geen ruimte biedt voor recreatieve ontwikkelingen;

b. recreatieve bestemmingsplannen — voorbeelden zijn aanwezig — belangrijke beperkingen opleggen en in sommige gevallen het treffen van voorzieningen geheel of vrijwel geheel onmogelijk maken.

b. Factoren van invloed op de lasten

1. lonen

De ontwikkeling van de lonen in de bosbouw volgde in de afgelopen jaren de beweging van het algemene loonniveau, zij het, dat de c.a.o. lonen in andere sectoren van het bedrijfsleven op een hoger peil lagen.

Bij de onderhandelingen over de verhoging van de lonen in de bosbouw voor het contractjaar 1 mei 1963—30 april 1964 werd de noodzaak van het verkleinen van de bestaande achterstand in beloning sterk gevoeld, gezien de afvloeiing van bosarbeiders naar andere sectoren van het bedrijfsleven. De per 1 mei 1963 gerealiseerde loonsverhoging overtrof — evenals die in de landbouw — het macro-economisch als norm gestelde percentage van 2,7 in belangrijke mate. De onvermijdelijke loonsverhoging kon uiteraard niet geheel door de ruimte, ontstaan door productiviteitsstijging, worden opgevangen en evenmin in de prijzen van het eindproduct worden doorberekend, zodat volledige afwenteling ten laste van het toch reeds slechte bedrijfsresultaat plaats vond.

Inmiddels werden de lonen met ingang van 1 januari 1964 met 5% verhoogd, terwijl in de loop van 1964 nog een verhoging van minstens gelijke omvang moet worden verwacht. Deze verhogingen zullen eveneens slechts zeer ten dele kunnen worden opgevangen door de ruimte, die wordt geschapen door de stijging van de productiviteit, terwijl van een doorberekening in de houtprijzen — die de bosbouw als een extern gegeven ervaart — geen sprake zal kunnen zijn. Dientengevolge zullen de moeilijkheden van de bosbouw belangrijk toenemen. Immers de factor arbeid — en daarmee het arbeidsloon — speelt in vrijwel alle facetten van de bedrijfsuitoefening een belangrijke rol.

In de punten 2 en 3 wordt nader op enkele bedrijfsfacetten en de invloed, die daarop door rationalisatie en mechanisatie wordt uitgeoefend ingegaan. Er zij op gewezen, dat ir G. Memelink, hoofdinspecteur Bosbouw van de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij, op deze punten vrij uitvoerig inging in zijn voordracht voor de algemene ledenvergadering van de Nederlandse Vereniging van Boseigenaren. Deze voordracht is opgenomen in het Nederlands Bosbouw Tijdschrift van augustus 1963, dat, evenals deze nota, als bijlage is gevoegd bij de brief inzake de bijdrage-regeling bosbouw.

2. bosaanleg, -verzorging en -bescherming

Met betrekking tot de bosaanleg en -verzorging werden de laatste jaren belangrijke arbeidsbesparende werkmethoden in toepassing gebracht, terwijl zeker nog mogelijkheden aanwezig geacht moeten worden om deze toepassingen uit te breiden. De stijging van de lonen, zal voorzover het deze werkzaamheden betreft, dan ook zeker niet ten volle in een kostenstijging resulteren.

3. houtexploitatie

Op dit gebied is de rationalisatie zeer ver voortgeschreden, zodat iedere stijging van de lonen vrijwel volledig zal doorwerken in een stijging van de kosten. Aangezien de kosten van houtexploitatie een zeer belangrijk bestanddeel vormen van de totale kosten van het bosbedrijf — in sommige gevallen rond 50% — zal de te verwachten loonsstijging via deze kosten een sterk drukkend effect hebben op de bedrijfsresultaten.

4. algemene- en beheerskosten

De kosten verbonden aan het beheer zullen, althans wat het loonelement betreft, zeker stijgen bij een loonsverhoging. Voor de kleinere bedrijven kan gemeenschappelijk beheer echter nog verlichting brengen. De algemene kosten, waaronder mede zijn begrepen de eigenaarslasten, vertoonden de laatste jaren een voortdurende stijging. In dit verband behoeven slechts de waterschapslasten en de gemeentelijke belastingen te worden genoemd. Iedere stijging van deze lasten zal volledig op het bedrijfsresultaat drukken.

Voorts zij nog gewezen op de vermogens- en de successiebelasting, die tengevolge van de opwaartse druk op de grondprijzen, steeds zwaarder gaan drukken, omdat zij over steeds hogere bedragen worden berekend.

IV. Conclusie

Uit de in het voorgaande gegeven analyse kan het volgende worden geconcludeerd:

1. de opbrengsten vertonen geen neiging tot stijgen en zullen in het gunstigste geval gelijk blijven;
2. de kosten daarentegen zullen sterk stijgen;
3. het nettobedrijfsresultaat — de rente over het in de grond geïnvesteerde kapitaal niet meegerekend — zal derhalve in de toekomst verder dalen.

Uit deze feiten blijkt, dat de Nederlandse bosbouw zich in een zeer moeilijke positie bevindt en in zich niet de mogelijkheden bergt om aan de gezeten moeilijkheden het hoofd te bieden. De consequenties hiervan zullen, zeker op wat langere termijn bezien, zeer ernstig zijn voor de particuliere bosbouw.

C. KORT VERSLAG VAN DE BERAADSLAGINGEN IN HET BESTUUR BETREFFENDE DE NOODTOESTAND IN DE BOSBOUW.

De voorzitter van het Boschap, jhr. mr D. A. W. van Tets van Goudriaan, opent de beraadslagingen met het geven van een korte toelichting, er op wijzende dat het Boschap één van de belangrijkste beslissingen sinds zijn bestaan zal moeten nemen.

Spreker memoreert, dat de Nederlandse bosbouw in economische zin, nooit een sterke bedrijfstak is geweest. Reeds in de twintiger jaren waren de moeilijkheden, waarmede met name vele eigenaren van landgoederen te kampen hadden, zo groot, dat diverse landgoederen met de ondergang werden bedreigd. De Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland en de Koninklijke Nederlandse Toeristenbond A.N.W.B. luidden toen de noodklok. Dit had tot gevolg dat in 1928 de *Natuurschoonwet* tot stand kwam, ingevolge welke aan landgoedeigenaren, die hun landgoederen onder deze wet brachten, fiscale faciliteiten werden toegekend, met name ten aanzien van de vermogens- en successiebelasting.

Deze wet gaf aanvankelijk de nodige verlichting, doch naarmate de tijd voortschreed, wijzigden zich de omstandigheden tengevolge waarvan de natuurschoonwet-faciliteiten meer en meer van hun oorspronkelijke betekenis verloren. Omstreeks 1961/1962 was de toestand weer zo slecht, dat genoemde verenigingen opnieuw de noodklok gingen luiden, terwijl ook het Boschap zijn bezorgdheid over de ontwikkeling in de bosbouw uitte, door bij de parlementaire behandeling van de wetsontwerpen inzake de Vermogen-, Inkom-

RESULTATENREKENING VAN HET BOSBEDRIJF (1404 ha)
VAN HET LANDGOED „DE UTRECHT” BIJ ESBEEK
OVER HET JAAR 1961/1962

Omschrijving der posten	bedrag	
	totaal	per ha
A. Lasten		
1. Bosinstandhouding		
a. bosaanleg 30,5 ha à f 1850	56.428	40,17
b. bosverzorging en bescherming	34.437	24,52
Sub-totaal A.1.	90.865	64,69
2. Houtexploitatie		
a. houtoogst	99.733	71,00
b. houtbewerking, transport en verkoop	33.367	23,76
Sub-totaal A.2.	133.100	94,76
3. Algemene- en beheerskosten	105.178	74,88
Totaal A. Lasten	329.143	234,33
B. Baten		
1. Opbrengst hout		
a. houtverkoop	280.780	199,90
b. waardetoeename liggende houtvoorraad	65.963	46,96
Sub-totaal B.1.	346.743	246,86
2. Bij-opbrengsten	1.302	0,93
3. Jachthuur	2.838	2,02
Totaal B. Baten	350.883	249,81
C. Bedrijfswinst		
1. Exploitatiesaldo	21.740	15,48
2. Waardetoeename staande houtvoorraad	6.205	4,42
3. Investeringskosten	15.725	11,20
(werkelijk 30,5 ha — normaal 22 ha = 8,5 ha à f 1850)		
Totaal C. Bedrijfswinst	43.670	31,10

sten- en Vennootschapsbelasting, met klem aan te dringen op opneming in deze wetten van voor landgoederen gunstige fiscale regelingen. Daarbij werd tevens de aandacht gevestigd op de successiebelasting, die als één van de zwaarstdrukkende belastingen dient te worden beschouwd. Aangezien de behandeling van deze wetsontwerpen nog niet is voltooid, kan omtrent de resultaten helaas nog niets worden medegedeeld. Was men dus van alle kanten waakzaam, maatregelen ter verlichting van de moeilijke situatie in de bosbouw werden nog niet getroffen, terwijl de economische toestand in de bosbouw voortdurend verslechterde.

Deze ontwikkeling deed bij de Nederlandse Vereniging van Boseigenaren de behoefte ontstaan aan een cijfermatige benadering van de bedrijfsresultaten in de bosbouw. Zij verzocht derhalve prof. dr J. H. Becking, oudhoogleraar aan de Landbouwhogeschool te Wageningen, een onderzoek in te stellen naar de winstgevendheid van een aantal goed geleide en economisch

RESULTATENREKENING VAN HET BOSBEDRIJF (1404 ha)
VAN HET LANDGOED „DE UTRECHT“ BIJ ESBEEK
OVER HET JAAR 1962/1963

Omschrijving der posten	bedrag	
	totaal	per ha
A. Lasten		
1. Bosinstandhouding		
a. bosaanleg 22,29 ha à f 1670,37	37.232,59	26,52
b. bosverzorging en bescherming	36.131,05	25,73
Sub-totaal A.1.	73.363,64	52,25
2. Houtexploitatie		
a. houtoogst	107.784,19	76,77
b. houtbewerking, transport en verkoop	38.546,71	27,45
Sub-totaal A.2. (7202,8 m ³ à f 20,32)	146.330,90	104,22
3. Algemene- en beheerskosten	107.633,91	76,66
Totaal A. Lasten	327.328,45	233,13
B. Baten		
1. Opbrengst hout		
a. houtverkoop	292.758,16	
b. vermindering liggende voorraad	—10.616,27	
Sub-totaal B.1.	282.141,89	200,96
2. Bij-opbrengsten	1.850,67	1,32
3. Jachthuur	2.846,42	2,03
Totaal B. Baten	286.838,98	204,31
C. Bedrijfswinst		
1. Exploitatiesaldo	—40.489,47	—28,82
2. Waardetoeename staande houtvoorraad	40.772,16	29,04
3. Investeren culturen	484,41	0,35
(werkelijk 22,29 ha — normaal 22,0 ha = 0,29 ha à f 1670,37)		
Totaal C. Bedrijfswinst	767,10	0,57

verantwoorde bosbedrijven en terzake rapport uit te brengen. Dit onderzoek werd medio 1963 afgesloten. In het uitgebrachte rapport werd overduidelijk aangetoond, dat de winstgevendheid van deze bedrijven, berekend over de periode 1958/1962 zeer matig tot slecht was. Eén dezer bedrijven werkte zelfs met verlies.

De Nederlandse Vereniging van Boseigenaren stelde, verontrust door dit resultaat, het rapport van prof. Becking ter hand van het Bosschap. Na kennisneming van het rapport besloot het bestuur van het Bosschap de aangelegenheid van de winstgevendheid van het bosbedrijf nader te doen bestuderen door een speciaal daarvoor ingestelde commissie. Deze commissie waarin zitting hadden: jhr mr D. A. W. van Tets van Goudriaan, voorzitter, mr J. W. Bax, ir J. W. Hudig, H. Kikkert, ir C. Staf, ir A. Stoffels, mr S. J. Halbertsma, secretaris en Drs. G. J. den Hartog, adjunct-secretaris, kwam in januari 1964 gereed met haar onderzoek.

Uit dit onderzoek is gebleken, dat het netto-bedrijfsresultaat, zelfs van goed geleide en economisch verantwoorde bosbedrijven, in 1963 tot nihil was gedaald, waarbij dan nog buiten beschouwing zijn gebleven de rente over het in de grond geïnvesteerde kapitaal, alsmede de Vermogens- en Successiebelasting. Men staat met de rug tegen de muur, omdat zelfs bij uiterste efficiency geen sluitende rekening kan worden verkregen. Enerzijds stijgen de kosten, met name de lonen en de zakelijke lasten zeer sterk, en anderzijds blijven de opbrengsten in het gunstigste geval gelijk.

Ten aanzien van de loonsverhogingen stelt spreker, dat deze zeker gerechtvaardigd zijn, doch dat betaling uit de opbrengsten van het bosbedrijf niet meer mogelijk is. Zodoende zullen bosarbeiders moeten afvloeien, hetgeen tot gevolg zal hebben, dat de bossen worden verwaarloosd. Bovendien zal dan de met veel moeite en toewijding opgebouwde scholing van de bosarbeider — aan de Bosbouw Technische School te Apeldoorn en de Stichting Bosbouw Praktijk Onderwijs te Arnhem — voorgoed dreigen verloren te gaan.

De heer Van Tets van Goudriaan wijst er met betrekking tot de opbrengsten op, dat de houtprijzen gebonden zijn aan de wereldmarktprijzen, welke de laatste jaren zijn gelijk gebleven, zo niet gedaald en waarop de Nederlandse bosbezitter geen enkele invloed heeft. Tenslotte zijn de beseigenaren op grond van de Boswet gedwongen tot herinplant, zodat aanwending van bosgronden voor andere vormen van bodemcultuur is uitgesloten.

Teneinde aan deze vrijwel hopeloze situatie het hoofd te bieden heeft de commissie een voorstel uitgewerkt voor het bestuur, waar het dagelijks bestuur zich volledig mee heeft kunnen verenigen en dat van doorslaggevende betekenis is voor de Nederlandse bosbouw.

Voorgesteld wordt bij de Ministers van Landbouw en Visserij, Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en Financiën aan te dringen op toekenning van een jaarlijkse bijdrage van f 60 per ha aan eigenaren van bossen, die bij het Boschap zijn geregistreerd en die zijn opengesteld onder door de Minister te stellen voorwaarden.

Deze bijdrage moet worden beschouwd als een geringe tegemoetkoming aan de bosbezitter voor de opofferingen, welke hij zich getroost en de belangrijke dienst, welke hij aan de gemeenschap verleent door de instandhouding van zijn bossen en de openstelling daarvan voor het publiek. Bij toekenning van een dergelijke bijdrage, mag worden verwacht, dat het de bosbezitter, zij het nog met grote opofferingen, mogelijk zal zijn zijn bezit in stand te houden, waarbij men er daarbij nog van moet uitgaan, dat de gehechtheid van de bosbezitter aan zijn grond een belangrijke rol blijft medespelen.

Vergelijkt men namelijk de voorgestelde bijdrage met de pacht, welke — zonder enig ondernemersrisico of investering — van de gemiddelde bosgrond zou kunnen worden bedongen, indien daaraan een landbouwbestemming zou zijn gegeven, dan kan toch waarlijk niet worden gesteld, dat bosexploitatie een voordelige aangelegenheid zal worden. Bovendien dient te worden bedacht, dat bij aankoop van bossen door de overheid bedragen per ha moeten worden geïnvesteerd, waarvan alleen al de rente de voorgestelde bijdrage enige malen overtreft.

Tenslotte dient te worden bedacht, dat de positie van de beseigenaren thans een geheel andere is dan voorheen. Bestond vroeger een bosbezit uitsluitend ten gerieve van de eigenaar en kon deze daarover geheel ten eigen believe beschikken, thans staat het bosbezit meer in het teken van het alge-

meen belang; de boscigenaar moet in belangrijke mate rekening houden met de recreatie-behoefte van het Nederlandse volk.

De heer Van Tets van Goudriaan licht toe, dat de commissie er bij het doen van bovengenoemd voorstel, dat is vervat in een concept-brief aan de Ministers van Landbouw en Visserij, Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en Financiën, van is uitgegaan, dat de Regering bovendien bereid zal zijn op ruime schaal renteloze kredieten op grond van artikel 9 van de Boswet toe te kennen, waarbij de looptijd daarvan gelijk zal moeten worden gesteld aan de omloop van het ingeplante bos, zodat aflossing pas zal behoeven plaats te vinden bij de eindkap.

Voorts zullen — wil men werkelijk tot een verlichting van de financiële lasten van de bosbouw komen —, ook de eerder genoemde belastingfaciliteiten dienen te worden gerealiseerd, te weten vrijstelling van Vermogens- en Successiebelasting voor — op door de Minister te stellen voorwaarden — opengestelde landgoederen.

Deze belastingen kunnen, indien geen andere vermogensbestanddelen aanwezig zijn, thans slechts worden voldaan door gedeeltelijke liquidatie van het bosbezit. Spreker wijst in dit verband op hetgeen prof. de Vries Reilingh heeft gezegd ten aanzien van het grondaankoop-beleid van de overheid op de door de A.N.W.B. in november 1963 georganiseerde eerste recreatie-studiedag. Deze noemde dit een anomalie, aangezien de overheid aan de ene kant een kostbaar aankoopbeleid voert en aan de andere kant waardevolle recreatiegrond verloren laat gaan, doordat de fiscus de landgoedeigenaren zo zwaar belast, dat zij soms tot verkoop van hun bezit moeten besluiten.

Het dagelijks bestuur, ervan overtuigd zijnde, dat het bestuur zich met zijn voorstellen zal kunnen verenigen, spreekt de vurige hoop uit, dat de regering positief op dit verzoek zal reageren. Het gaat hier namelijk niet uitsluitend om het belang van de Nederlandse bosbouw, doch evenzeer om een algemeen belang: de recreatiemogelijkheden in ons overbevolkte land moeten worden veilig gesteld.

Totstandkoming van een regeling als voorgesteld zal verdergaande versnippering van het schaarse bosbezit en eventueel wilde speculatie, tengevolge van verkoop in kleine percelen, voorkomen en bijdragen tot openstelling ervan voor het recreatie-zoekende publiek.

Na deze toelichting geeft de heer Van Tets van Goudriaan de leden van het bestuur gelegenheid tot algemene beschouwingen.

De heer Staf gaat nader in op de jongste ontwikkelingen en wijst erop, dat de bedrijfsresultaten thans zo slecht zijn, dat zij in geen enkele verhouding staan tot de in het bosbedrijf geïnvesteerde kapitalen. Onder deze omstandigheden is het zeer onaantrekkelijk gelden in de bosbouw te investeren, omdat geen rendement is te verwachten, terwijl de geïnvesteerde gelden toch voor een lange termijn — de gemiddelde omlooptijd — worden vastgelegd.

De heer Staf betoogt, dat de bosbouw grote activiteit heeft ontwikkeld op het gebied van scholing van de arbeiders — de oprichting van de Stichting Bosbouw Practijk Onderwijs te Arnhem en de Bosbouw Technische School te Apeldoorn — de rationalisatie en de mechanisatie. In het Nederlands Bosbouw Tijdschrift van augustus 1963 zijn enige cijfers opgenomen, die ir G. Memelink in zijn voordracht voor de algemene ledenvergadering van de Ned.

Ver. van Boseigenaren heeft genoemd en waaruit de bereikte resultaten duidelijk blijken.

De heer Staf verwacht, dat de prijzen van hout op stam in de toekomst nog lager zullen liggen. Bij voortdurend dalende houtprijzen, zal men zoveel mogelijk hout willen kappen, teneinde althans nog een enigszins sluitende exploitatierekening te verkrijgen. Bovendien moet men bedenken, dat bij een goed technisch beheer ook zeer slechte opstanden moeten worden geveld, waarvan geen of slechts zeer geringe opbrengsten zijn te verwachten.

Aan herinplant is ingevolge het bepaalde in de Boswet niet te ontkomen. Er zullen dan ook doorlopend grote oppervlakten moeten worden herbebest, hetgeen grote investeringen vergt. De behoefte aan liquide middelen kan dan ook acuut worden genoemd. De gevraagde bijdrage zal, aldus de heer Staf, de bosbouw in staat stellen het hoofd te bieden aan de moeilijkheden.

Vervolgens gaat de heer Haffmans uitvoerig in op het belang van het bosbezit voor de recreatie. De recreatie zal naar verwacht mag worden tengevolge van de steeds toenemende welvaart nog belangrijker worden, zodat de functie van het bos uit een oogpunt van recreatie nog verder in belang zal toenemen. Ook de verderafgelegen bossen zullen meer en meer worden bezocht. De toenemende recreatie brengt voor de bosbezitter echter vele nadelen met zich mede: vernieling, vervuiling, verstoring van wild en brandgevaar. Bovendien moet voor voldoende toezicht, juist op zon- en feestdagen, worden zorggedragen. Men mag niet verwachten, dat de boscigenaar alle hiermede samenhangende financiële nadelen voor zijn rekening blijft nemen. Indien overheids hulp achterwege blijft, moet worden gevreesd, dat vele bosbezittingen in de toekomst voor het publiek zullen worden gesloten. Dit gevaar wordt groter nu de voordelen van openstelling van landgoederen, die onder de Natuurschoonwet 1928 zijn gerangschikt, steeds geringer worden.

De heer Haffmans wijst er op, dat een andere bedreiging van ons bosbezit is gelegen in de voortgaande versnippering. De kleine percelen, die veelal voor hoge bedragen worden verkocht, zullen bijna zeker voor het publiek worden afgesloten. Spreker zet uiteen dat menig bosbezitter niet slechts alle nadelen van de openstelling aanvaardt, doch ook kostbare maatregelen treft om het bosbezit aantrekkelijker te maken uit een oogpunt van recreatie. Men mag slechts verwachten, dat in de instelling van de bosbezitter om zijn bosbezit in stand te houden en aan de recreatie dienstbaar te maken geen verandering komt, wanneer de eigenaar op een zeker rendement kan rekenen. Om dit te bereiken zal de gevraagde regeringsmaatregel nodig zijn.

Tenslotte gaat spreker nog in op verkoop van bossen aan de staat, daarbij stellende dat de staat zijn bossen zeer goed beheert en veel doet ten behoeve van de recreatie. De rentabiliteit is echter even slecht als in de particuliere sector. De gevraagde bijdrage is voor de schatkist dan ook beslist minder kostbaar dan aankoop, die weer leidt tot exploitatieverliezen.

De heer De Boer kan zich volledig stellen achter het ter tafel liggende voorstel en gaat in op de loonontwikkeling in de bosbouw en wijst erop, dat de lonen in andere sectoren van het bedrijfsleven belangrijk hoger liggen. Een goede beloning van de bosarbeid is zeker gewenst, omdat bij gebreke daarvan de Nederlandse bosbouw over enige tijd niet meer kan beschikken over goed geschoolde arbeiders. Thans vindt de opleiding van arbeiders plaats aan de Bosbouw Technische School te Apeldoorn. Het voortbestaan van deze school is van essentieel belang voor de bosbouw. Er zal echter belangstelling bij de

jeugd moeten bestaan voor het beroep van bosarbeider. Daartoe is een goede beloning onontbeerlijk. De heer De Boer wijst er tenslotte nog op, dat hij tegenstander is van aankoop van bossen door de staat.

De heer Kikkert is verheugd over de aanwezigheid van de pers, die zo'n belangrijke rol speelt bij de publieke meningsvorming. Hij betoogt dat de noodklok pas moet worden geluid, wanneer in de bedrijfstak al het mogelijke is gedaan om aan de moeilijkheden het hoofd te bieden. Voorts zullen zowel de openbare mening als de bestuurlijke instanties voldoende doordrongen moeten zijn van de bestaande nood. Voor de bosbouw is dit thans het geval. Het Bosschap komt naar sprekers mening dan ook op het goede ogenblik met zijn bijdrage-aanvraag.

Vervolgens gaat spreker in op de vraag of het niet wenselijk zou zijn het niet meer rendabele bos aan de staat te verkopen. Met alle waardering voor de werkzaamheden van het Staatsbosbeheer, stelt spreker, dat ook de particuliere bosbouwer wel degelijk het algemene belang kan behartigen.

De heer Kikkert besluit met erop te wijzen dat de vakbeweging als doel heeft de behartiging van de belangen van de leden, doch dat daarnaast in het kader van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie de behartiging van de belangen van de bedrijfstak en van het algemeen belang tot haar taak behoren. Met deze gedachte voor ogen stelt spreker zich volledig achter de voorstellen.

De heer Van Daalen wijst erop, dat naast de lonen en prijzen, ook de lasten die op het bosbezit drukken moeten worden genoemd. Te denken valt aan de waterschapslasten, de gemeentelijke belastingen, de omzetbelasting e.d. Spreker staat stil bij het probleem van de waterschapslasten op bosgronden en zet uiteen, dat bosgronden waterhuishoudkundig gezien een bijzondere positie in de waterschappen innemen, waarmede helaas veel te weinig rekening wordt gehouden bij de lastenheffing.

De sterke stijging van de waterschapslasten is voor menige bosbezitter een bron van grote zorgen. Dit zal duidelijk zijn indien men zich realiseert, dat bijvoorbeeld in het waterschap De Schipbeek te Markelo de waterschapslasten op bosgronden die in 1961 nog f 0,—, f 1,50 of f 4,50 per ha bedroegen, in 1964 tot respectievelijk f 0,—, f 8,50 of f 12,75 per ha waren opgelopen. Ook in andere waterschappen is eenzelfde zeer sterke stijging der lasten waarneembaar.

De heer Van Daalen meent, dat uit al hetgeen reeds naar voren is gebracht, duidelijk blijkt dat de bosbouw in financiële moeilijkheden verkeert.

De heer Bentinck vestigt de aandacht op de moeilijkheden die de gemeenten hebben bij de instandhouding van hun bosbezittingen. Zo heeft de gemeente Soest, waarvan spreker burgemeester is, de in haar bezit zijnde natuurterreinen groot ± 500 ha, waarvan rond 300 ha bos, indertijd gratis aangeboden aan een instelling welke tot doel heeft natuurterreinen in het algemeen belang in een stand te houden. Op dit aanbod werd niet ingegaan, omdat de instandhoudingskosten — de laatste jaren rond f 40.000 per jaar — te hoog waren. Wel was er een groot aantal adspirant-kopers, die kleine gedeelten van dit terrein tegen vaak zeer hoge prijzen wilden kopen, mits zij deze percelen niet behoefden te beheren en in stand te houden, zoals de gemeente dat tot dat tijdstip had gedaan. De gemeente stond er echter op, dat het natuurterrein als recreatieoord behouden zou blijven, zodat niet tot verkoop in kleine percelen werd overgegaan. De gemeente Soest houdt derhalve een

natuurterrein in stand, dat niet alleen door haar eigen inwoners, doch evenzeer door grote aantallen recreanten uit andere gemeenten wordt bezocht. Daarmee dient de gemeente een belang, dat veel verder reikt dan het belang van de gemeente zelf. Een overheidsbijdrage per ha opengesteld bos zal ertoe bijdragen, dat de kosten verbonden aan de behartiging van het algemeen belang van de recreatie billijker worden verdeeld. Ook om deze reden is de heer Bentinck verheugd, dat het Bosschap pleit voor een overheidsbijdrage.

De heer Van Heek vraagt de aandacht voor de zorgwekkende toestand, waarin een aantal belangrijke verenigingen en stichtingen ten algemene nutte, die zijn aangewezen op jaarlijkse inkomsten uit bosbouw en houtteelt, verkeren. Spreker noemt in dit verband:

1. De Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland te Amsterdam, met een grondbezit van \pm 20.000 ha aan natuurterreinen, waaronder zeer veel bos in het Gooi, op de Veluwe, in Noordbrabant en andere delen van ons land;

2. De provinciale Verenigingen en Stichtingen voor Natuurbescherming, zoals It Fryske Gea, het Gelders Landschap, het Utrechts Landschap, het Overijssels Landschap en het Limburgs Landschap, met een gezamenlijk bosbezit van enige duizenden hectaren;

3. De stichtingen tot instandhouding van landgoederen met historisch belangrijke monumenten als Twickel en Singraven in Twente, Bergh en Keppel in Gelderland, Zuijlen en Duivenvoorde in het westen des lands, stichtingen die voor de recreatie van ons land naar evenredigheid wellicht van groter belang zijn dan de eerder genoemde instellingen tot strikte natuur- en landschapsbescherming.

De voornaamste bron van inkomsten — opbrengsten uit bosbouw en houtteelt — is vrijwel weggefallen, zodat de meeste dezer instellingen voor zeer grote financiële moeilijkheden staan.

Ook al kennen deze instellingen niet die hoge fiscale lasten als de particuliere bosbezitters, toch zullen ook zij aangewezen zijn op de krachtige steun van overheidswege, zoals deze thans door het Bosschap bij de regering zal worden aangevraagd. Indien niet de noodzakelijke hulp wordt verleend, zullen verschillende dezer instellingen hun taak absoluut niet meer naar behoren kunnen vervullen en zelfs in hun voortbestaan bedreigd worden.

Na deze beschouwingen verenigt het bestuur zich volledig met de voorstellen, in de hoop dat de regering de gerechtvaardigde wensen zal willen honoreren.

AARDGASLEIDINGEN GASUNIE

Voor de winning van het in Nederland gevonden aardgas is concessie verleend aan de Nederlandse Aardolie Maatschappij (N.A.M.). Met het transport en de verkoop van aardgas is de speciaal voor dit doel opgerichte N.V. Nederlandse Gasunie belast.

Genoemde Gasunie zal begin 1964 een aanvang maken met de aanleg van een net van hoofdtransportleidingen, welke het Groningse aardgas naar de verschillende delen van Nederland zal brengen. De diameter van de buis zal variëren van 60—90 cm. De bovenzijde van de leidingen zal tenminste 100 cm beneden het maaiveld komen te liggen. De werkzaamheden zullen met grote snelheid worden verricht, aangezien men het voornemen heeft het leggen van de hoofdtransportleidingen in oktober 1964 te voltooien.

Tracé

Omtrent de vaststelling van het tracé dezer leidingen vindt in eerste instantie overleg plaats in de provinciaal planologische diensten en vervolgens in de planologische werkcommissie, die door het Ministerie van Economische Zaken in het leven is geroepen. In deze commissie hebben een aantal overheidsinstanties zitting, die o.a. verkeer en waterstaat, land- en bosbouw, alsmede het natuurbeschermingswezen vertegenwoordigen.

Bij de Gasunie werd er van de zijde van het Bosschap met klem op aangedrongen, dat de Gasunie bij het uitzetten van het tracé zoveel mogelijk boscomplexen zou ontzien. De Gasunie zegde toe voortdurend hiermede rekening te zullen houden.

Contract

In de eerstkomende tijd zullen vele grondeigenaren, onder wie zich ook eigenaren van bosgronden zullen bevinden, worden benaderd door functionarissen van de Gasunie¹⁾ teneinde een overeenkomst te sluiten omtrent het leggen van buizen in de grond dezer eigenaren. De Gasunie zal de betrokken eigenaren een in overleg met het Landbouwschap opgesteld contract ter ondertekening aanbieden, in welk contract rekening wordt gehouden met de belangen van beide partijen.

De overeenkomst wordt aangegaan onder de „Algemene Voorwaarden betreffende aanleg en instandhouding van leidingen” (de zogenaamde A.V.L.), op 5 december 1963 vastgelegd in een acte door notaris W. Groen te 's-Gravenhage en gedeponeerd op alle hypotheekkantoren in Nederland²⁾.

¹⁾ of van de Bechtel International Company, die belast is met de uitzetting van het tracé.

²⁾ Tekst van het standaardcontract alsmede van de Algemene Voorwaarden en het daarbij gaande tarief betreffende gewassenschade kan belangstellenden worden toegezonden door het Bosschap, Laan Copes van Cattenburch 100 te 's-Gravenhage.

Gevolgen van het aangaan van het contract

Door het aangaan van het contract zal aan de Gasunie een zakelijk recht worden verleend, krachtens welk de Gasunie gerechtigd is ten hoogste twee gastransportleidingen te leggen in een strook grond, waarop de overeenkomst betrekking heeft en deze leidingen te gebruiken en in stand te houden. Tevens zal het zakelijk recht inhouden, dat op een strook grond van maximaal 17 meter breedte zekere beperkingen zullen gelden.

Voor de boscigenaar is van groot belang te weten, dat hij ondermeer in bedoelde strook geen bomen of diepwortelende struiken zal mogen planten. Een *essentieel verschil* met land- en tuinbouwgronden is hierin gelegen, dat na aanleg van de buis wel weer land- en tuinbouw in de 17 meter brede strook mag worden uitgeoefend, doch dat tengevolge van het verbod, bomen in de strook te planten, bosbouw voortaan in de strook niet meer mogelijk zal zijn. Opgemerkt dient te worden, dat de werkstrook bij de aanleg van de buis ongeveer 22 m. breed zal zijn, hetgeen dus breder is dan de strook, waarop uiteindelijk het zakelijk recht zal rusten.

Voor de verlening van het zakelijk recht zal de Gasunie de grondeigenaren een bedrag van f 3 per strekkende meter van het tracé betalen, met dien verstande echter, dat, ingeval bovengenoemde strook smaller is dan 17 meter, de vergoeding dienovereenkomstig minder bedraagt. Met nadruk zij erop gewezen, dat met dit bedrag van f 3 uitsluitend de vestiging van het zakelijk recht wordt geregeld. Dit bedrag heeft niets te maken met de vergoeding van eventuele schade, welke vergoeding geheel apart dient te worden geregeld.

Vergoeding van schade

Men kan zich voorstellen, dat er zich talrijke gevallen kunnen voordoen, waarin, tengevolge van aanleg en/of aanwezigheid van buis en 17 meter brede strook in een bosterrein schade wordt geleden.

- a. Er moeten bijvoorbeeld voor de aanleg van de buis en de strook bomen worden geveld, die pas op een later tijdstip kaprijk kunnen worden geacht.
- b. Voorts kan tengevolge van de aanleg van de buis *tijdelijke belemmering* van de exploitatie van het op de grond gevestigde bosbouwbedrijf plaatsvinden.
- c. Verder zal tengevolge van het in de 17 meter brede strook bestaande plantverband in deze strook geen bosbouw meer kunnen worden bedreven (*langdurige belemmering*).
- d. Ook zal windschade kunnen optreden langs de grenzen van de strook.

Ingevolge het contract en de Algemene Voorwaarden zal de Gasunie bereid zijn in bovengenoemde gevallen de schade te vergoeden. Het kan evenwel gewenst zijn een en ander vóór de ondertekening van het contract door deskundigen te laten waarden.

Voorts is het mogelijk, dat tengevolge van de in een boscomplex aanwezige 17 meter brede strook, het gehele complex in waarde achteruit zal gaan bij *verandering van bestemming*. Deze *waardevermindering* zal veelal pas aan het licht treden bij eigendomsovergang, bijvoorbeeld bij verkoop, in welk geval de koopsom geringer zal zijn dan wanneer buis en strook zich niet in het terrein zouden hebben bevonden. Ingevolge het contract zal dit verlies, onder bepaalde voorwaarden, pas vergoed worden indien tot verkoop zal worden overgegaan en niet reeds ten tijde van de aanleg van de leiding.

Tenslotte is het mogelijk, dat ook *zonder verandering van bestemming* de strook grond of het boscomplex, waarin de strook gelegen is, in waarde achteruit zal gaan, aangezien in de strook tengevolge van het plantverbod geen bosbouw meer kan worden bedreven.

De Gasunie stelt zich op het standpunt, dat deze waardevermindering (welke uiteraard bij de landbouw in het algemeen niet zal voorkomen) — ondanks het feit, dat deze direct aanwezig is — pas bij eigendomsovergang zal worden vergoed. Indien men deze waardevermindering reeds terstond vergoed wenst te hebben dient dit derhalve uitdrukkelijk te worden geregeld in de Bijzondere Overeenkomst. Het hoeft geen betoog, dat voor vaststelling van deze schade, die uitdrukkelijk in deze overeenkomst dient te worden opgenomen, advies van een deskundige zeer gewenst is.

In de Bijzondere Overeenkomst zal bovendien een regeling dienen te worden getroffen voor het in de toekomst vrijhouden van opgaand hout in de strook, hetgeen naar believen door de Gasunie of door de grondeigenaar voor rekening van de Gasunie kan geschieden. Gedacht moet ook nog worden aan een regeling van de wijze, waarop de strook door het personeel van de Gasunie zal kunnen worden betreden.

Er zij op gewezen, dat, indien geen overeenstemming tussen Gasunie en grondeigenaar wordt bereikt, de procedure van de Belemmeringenwet Privaatrecht zal worden gevolgd.

Resultaat van deze procedure zal doorgaans zijn, dat men van overheidswege verplicht wordt te dulden, dat aanleg van buis en strook plaatsvindt. Van bijzonder belang is de bepaling in de Belemmeringenwet Privaatrecht, krachtens welke reeds met de werkzaamheden kan worden begonnen voordat overeenstemming is verkregen over de vergoeding van schade.

Opgemerkt wordt, dat alle rechtsgedingen tot vergoeding van schade worden gevoerd voor de kantonrechter.
